

ANGOL

James SHAPIRO közelmúltban megjelent könyve (*Contested Will: who wrote Shakespeare?*, New York, Simon & Schuster) újra ráirányította a figyelmet a SHAKESPEARE-művek szerzőségével kapcsolatos különböző (többnyire hajmeresztő) összeesküvés-elméletekre. Ezek az elméletek, amelyekben Shapiro egy pillanatig sem hisz, a Shakespeare-kultusz kutatásának fontos forrásai. Máig tartja magát a hit különböző táborokban, hogy Shakespeare műveit nem az az ember írta, akit 1564. április 26-án William névre kereszteltek Stratford upon Avonben. Legalábbis előkelőbbnek, iskolázottabbnak kellett lennie nála. A drámák olyan státuszra emelkedtek a 18–19. század során, hogy nehéznek bizonyult elképzelni, hogy olyan ember írhatta őket, aki evett, ivott, családot alapított, és egyáltalán ember volt. De ha már, akkor legalább valaki más, mindig más, és feltétlenül jobb!

Egy érdekes eset, amelynek részleteit alig néhány hónapja publikálták. 1938-ban a westminsteri apátságban, a híres költők síremlékeit őrző sarokban exhumálták (illetve megpróbálták exhumálni) Edmund Spenser, a nagy reneszánsz költő maradványait. Szilárdan tartotta magát ugyanis a mítosz, hogy Shakespeare (bárki is volt) jelen volt Spenser temetésén, és másokkal együtt behajította szent pennáját a nagy kolléga sírjába, esetleg egy gyászverssel együtt. Az exhumálást azok követelték, akik szentül meg voltak győződve: Francis Bacon, a nagy filozófus és jogtudós írta Shakespeare műveit. Vagyis nem Spenser érdekelte őket, még csak nem is a feltételezett költemény, hanem hogy hozzájussanak Shakespeare amúgy ismeretlen kézírásához, amelynek nyilván egyeznie kell Baconével. Sem a kegyeleti jogok nem befolyásolták őket, sem az, hogy Spenser sírjának pontos helye (máig is) ismeretlen, sem az, hogy még ha létezett is az a kézirat, ennyi idő alatt bizonyára elporladt volna a föld alatt. Rövidre fogva: úgy tűnik, Mathew Prior, a kiváló 18. századi szatíráró maradványait ásták föl. Ő tudott volna erről elég vitriolosan írni! Érdekes, hogy még a tizenkilencedik század elején is lehetséges volt Shakespeare nagyságát azzal igazolni, hogy még Spenser is ismerte és talán idézte is a korai műveit. Száz év alatt Shakespeare kultusza még a Spenser sírja iránti elemi tiszteletet is magába falta.

„A Kikötői hírekben az a legjobb,
hogy csöppet sem szentimentális”
(Cate Blanchett, a Kikötői hírek c. film szereplője)

„A Kikötői hírek arról szól,
hogyan találunk közösségre az egyes emberek”
(Julianne Moore, a Kikötői hírek c. film női főszereplője)

Ha minden jól megy, 2010 szeptemberében XVI. Benedek pápa boldoggá avatja John Henry NEWMANT. Ritka eset, hogy ilyesfajta kitüntetésben részesüljön valaki, aki nem csak hatalmas befolyású hitvitázó, de nagyszabású prózáíró is volt. Gerald Manley Hopkins, a nagy kortárs (úgyszintén katolikus) költő és James Joyce, a modernista regényíró egyaránt a viktoriánus korszak legnagyobb stílusztájának tartották (s mint ilyen, Newman kiérdemelt egy nagyszerű szekciót az *Ulysses* 14. fejezetében, amely paródia formájában beszél el az angol nyelvű széppróza történetét). Newmant egyháztörténeti kutatásai győzték meg arról, hogy az Anglikán Egyház, szemben a Római Katolikus Egyházzal, nem az apostolok és az egyházatyák egyházának egyenes ági leszármazottja, s így jutott el óriási felzúdulást kiváltó konverziójáig. Saját korában és azóta is legsikeresebb műve a magyarul is olvasható *Apolgia pro vita sua*, amelyet Szent Ágoston *Vallomásai* mellett a legnagyobb spirituális önéletrajzok között tartanak számon, s amelyben saját lelki fejlődésének integritását védelmezi. Newman, mint Ágoston, a spirituális átfordulás lassúságát, küzdelmességét is megírja, egyáltalán nem takargatva a vallási útkereső bizonytalanságait, emberi gyengéit. Egy hívének, aki „szentnek” nevezte, Newman szerényen így válaszolt: „a szentek nem irodalmárok, nem imádják a klasszikusokat, és nem írnak elbeszéléseket.”

Lesz-e CONAN DOYLE-reneszánsz? A 2009-es változat (melyben Robert Downey játszotta Sherlock Holmest és Jude Law Dr. Watson), valamint a 2010-ben induló, és az eddigiek alapján sokkal érdekesebbnek tűnő BBC sorozat arra utal, hogy legalábbis Sherlock Holmes halhatatlan. Nem is beszélve arról, hogy a Cambridge Scholars Publishing 56 kötetben, közel 11 000 oldalon kihozta a szerző összes műveinek (ráadásul még így sem teljes) kiadását. Ki gondolta volna, hogy a híres detektív-novellák szerzője például librettót, történeti műveket (köztük az első világháború hatkötetes történetét), verseket (ezek között is számos háborús témájút találni) és drámát (*Waterloo* címen) is írt? És ki tudta, hogy a Nagy Detektív, Aki Mindenre Talál Racionális Magyarozatot kiötlője élete utolsó szakaszában legfontosabb munkájának a spiritualizmus elterjesztését tartotta? Külön érdekesség, hogy az óriás-kiadásról Jonathan Barnes, a sikeres kortárs regényíró jelentetett meg nagyrecenziót a *Times Literary Supplement*-ben. Úgy látszik, nem csak a populáris kultúrában él tovább Doyle.

Még egy külön angol századfordulóról: H. G. WELLS. Az ő hatalmas sikere azonban mára szinte egészen elveszett. Egy újonnan megjelent nagy életrajz (Michael Sherborne: *H. G. Wells: Another kind of life*, London, Peter Owen) azonban arra emlékeztet, hogy volt egy korszak, amelyik egészében elképzelhetetlen Wells nélkül, akinek ma a tudományos-fantasztikus irodalom egyik atyjaként tartanak számon (bár akkor az őszanya mindenképp Mary Shelley!), de a kortársak közül rengetegen a technikai fejlődés prófétájának tekintettek. Meglepő, de sok jóslata tulajdonképpen bevált. A repülésről, a légiháborúról, az atomkutatás harcászati jelentőségéről, a második világháborúról megfogalmazott (persze tudományos szempontból enyhén szólva kidolgozatlan) elképzelései lényegében igaznak bizonyultak. Több nagy tudós (köztük Szilárd Leó) vallotta, hogy Wellstől nyert inspirációt. Még valamiféle, az internethez hasonló hálózatot is megálmodott. Azt szerette volna, ha a következő szavak kerülnek a sírkövére: „Ugye, hogy megmondtam, ti átkozott bolondok!” Végül „csak” egy holdkrátert neveztek el róla. Talán érdekes lenne újra elővenni Wellst, a magyarra egykor leginkább fordított angol szerzők egyikét.

Peter Davidson, a 2000-re elkészült húszkötetes George ORWELL-összes szerkesztője kiadott egy kézbevehető egykötetes válogatást az író leveleiből; ennél közelebb valószínűleg sosem fogunk jutni Orwell meg nem írt önéletrajzához. Kirajzolódik a levelezésből a politika iránti érdeklődésének kialakulása, a kommunizmussal kapcsolatos véleményének formálódása, de (talán váratlanul) láthatjuk Orwellt, a pacifistát is, aki egy ideig szimpatizált Chamberlain kibékítési politikájával, és másra sem vágyott, mint egy kis nyugalomra, hogy regényeket írhasson. A szerző maga azt vallotta, hogy „az önéletrajzoknak csak akkor szabad hinni, ha valami kínosat tárnak föl.” Ennek a mottónak megfelelően bepillanthatunk például Orwell nyitott házasságának és házasságszédelgései néhány részletébe is. A magyar rajongók is bizonyára érdeklődéssel forgatnának egy hasonló kötetet.

(Gárdos Bálint)

FRANCIA

Jean ECHENOZ (1947) pályája kezdete óta a francia irodalom jelentős alakjának számít, aki a *nouveau roman* lelkes híveként indult, és aki folyamatosan a történetmesélés új lehetőségei után kutat műveivel. 1999-ben Goncourt-díjjal jutalmazták *Je m'en vais (Elmegyek)* című könyvét. Magyarul is olvasható több regénye. Az idei *rentrée*-n megjelenő műve egy sorozat harmadik darabja, de nem szorosan összetartozó történetekről van szó. Az utóbbi könyvei regényes életrajzok: 2006-ban *Ravel* címmel jelent meg a francia zeneszerzőről szóló regénye; majd 2008-ban a *Courir (Futni)* című életrajz Emil Zatopekról, a legendás sportolóról; és idén szeptemberben publikálja Nikola Tesla mérnök-felalálóról szóló, a *rentrée* kritikusaival sok-sok pozitív jelzővel beharangozott regényét, amelynek címe: *Des Éclairs (Villámok, Minuit)*. Az életrajz mint „exercice” (gyakorlat) – a szerző egy interjúban így ragadta meg a több éves munka kiindulópontját és folyamatát. A három könyv háromféle gyakorlat, mivel a három főhős más-más írásmódot kívánt az írótól. Saját bevallása szerint leginkább Tesla személyisége, ez a végtelenül bonyolult, csodálatra méltó fura figura kelt önálló életre a tolla alatt. Az interneten már hetek óta olvasható a regény első jelenete, amely – az Echenoztól megszokott kimunkált, teljesen egyéni, ugyanakkor olvasmányosan izgalmas mondatokban, nagy erejű képekben – a hős születésének felettébb különös körülményeit jeleníti meg.

Az őszi könyvdömping egy másik sikergyánús darabja Claudie GALLAY (1961) új regénye: *L'amour est une île (A szerelem egy sziget, Actes Sud)*. Az író nő a francia társadalomban nagy visszhangot kiváltó színházi sztrájk időszakába helyezi a történetet, a 2003-as avignoni fesztivál idejére. A színházi dolgozók munkabeszüntése miatti komor hangulat és a rekkenő nyári forróság a háttér a múltjuk miatt kísértésként bolyongó szereplők cselekedeteinek. A hősök – például a hosszú idő után visszatérő híres színésznő, az ő szerelmének emléket őrző elismert rendező, a furcsa körülmények között elhunyt író húga, aki csak árnyéka önmagának testvére halála óta – a színház világához kötődnek, mindannyian azért választották a színházat hivatásukként, hogy elbújhassanak egy-egy szerep mögé. Sokféle műfaj ötvöződik a könyvben, tekinthető kriminek, szerelmi drámának, a színházi alkotás folyamatáról szóló reflexiónak, lélektani regénynek. Egy biztos: az egyik kritikus által hosszú, nyugodt, de félelmetes áramlatokat magában rejtő folyóhoz hasonlított Gallay-regény egy szuszra olvastatja el magát.

(Klopper Ágnes)

Ariane MNOUCHKINE 1970-ben alapított színháza, a Théâtre du Soleil megnyitása óta a francia kulturális élet olyan eleme, amelyre folyamatosan figyelnie kell a magára egy kicsit is adó színházrajongónak. A Cartoucherie rituáléja a mai napig változatlan: a hadsereg által elhagyott egykori ipari területen kialakított színpadi- és egyben nézőtérien a direktorasszony fogadja az érkező nézőket, konkrétan jegyet szed, vagy éppen üdvözlő egy ismerőst, közben a kulisszák mögé szalad ellenőrizni valamit, majd visszatér, hogy megterítsen egy asztalt. Legutóbbi bemutatójuk (is) óriási siker. Kollektív alkotásról van szó: Jules Verne egy poszthumusz regényének felfedezése után született meg Mnouchkine fejében a darab ötlete, amelyet aztán Hélène Cixous rögzített színpadi műként, és amely a 2009–2010-es évad legjobb francia nyelvű drámája díjat is besöpörte. Nyomatásban az idei *rentrée littéraire* idején jelenik meg, címe: *Les naufragés du Fol Espoir (A hiú remény hajótöröttjei)*. A bemutató óta telt házzal megy a darab, 2011-ben országos turnéra indulnak vele. (Érdekes adalék a sikerhez: az izlandi vulkán okozta repülési mizéria miatt százával szabadultak fel helyek az akkori előadásokra.) A színdarab Párizsban játszódik, 1914-ben, a *Belle époque* legvégén, amikor a mozi a kisgyermekkorát éli. Hőse egy javíthatatlan idealista rendező, aki egy hangulatos kiskocsmá alkalmazottait és vendégeit kéri fel filmje megvalósításához. Mnouchkine eredeti ötletekkel, virtuóz módon montírozza össze a mozi és a színház világát, és így mintegy színházi rendezőként fejezi ki hódolatát a filmművészet iránt.

A haïti FRANKÉTIENNE az idei esztendőben legújabb színpadi művével hívta fel magára a világ figyelmét. Címe *Melovivi ou Le Piège*, azaz *Csapda* kreol illetve francia nyelven. A darabot, mint minden Frankétienne-művet, zseniális nyelvi lelemények, szóalkotások jellemzik. A dráma szövege erősen profétikus, a drámai szituáció és a valóság egymáshoz való viszonyulása pedig egyenesen megdöbbentő: a két szereplő egy hatalmas földrengés után, a romokat szemlélve beszélget. A mű ugyan 2010 májusában jelent meg, de a szerző 2009 végén fejezte be az írását, azaz művével mintegy megelőlegezte a Haïtit romba döntő földrengés következtében felmerülő fontos kérdéseket az emberi felelősség, a bolygó pusztulása, élet, halál és újrakezdés kapcsán. Egészen különös személyiség a most 74 éves költő-regényíró-dramaturg-festő-zenész-matematikusan-tanár. A világhálón fellelhető interjúiban mágikus erőt, lenyűgöző tudást, az univerzum komplex ismeretét sugárzó művésztudósnak hallhatunk, aki egyszerre szemléli a világot gyermeki frissességgel és a bölcsék nyugalmával. A 2010-es esztendőt Haïtin Frankétienne-évnek nyilvánították, nevét pedig egyre gyakrabban emlegetik az irodalmi Nobel-díj várományosai között.

NÉMET

Mindössze hatéves múlta tekint vissza a Német Könyvdíj, amely az adott évben megjelent német nyelvű könyveknek adható legrangosabb elismerés. Az idei esélyesek között két olyan mű is szerepel, amelyet a Klagenfurti Irodalmi Napokon már díjaztak. Peter WAWERCZINEK *Rabenliebe* vagyis *Szívtelen* vagy *Mostoha szeretet* című regényének Klagenfurtban felolvasott részlete elnyerte az Ingeborg Bachmann-díjat (lásd KH 2010020), Judit ZANDER *Dinge, die wir heute sagten (Dolgok, amiket ma mondtunk)* című regényével pedig a 3Sat-díjat érdemelte ki. A Klagenfurtban felolvasott fejezet az 1970-es években játszódik az NDK-ban és Ingrid Hanske terheségének története. Valóban terheség és nem áldott állapot ez a teljesen apatikus Ingrid szemzőgéből, hiszen a várandósság az egyik ismerőse által rajta elkövetett nemi erőszak következménye. Az édesanyja temetésére Írországból Bresekowba, a kis elő-pomerániai faluba hazalátogató Ingrid fiatalkori története azonban csak egy a szerteágazó család és a falu lakóinak egykori és mostani életéből elbeszéltek közül. A részben plattdeutsch nyelvjárású passzusokkal, részben németre fordított Beatles-idézetekkel megtűzdelt családi sagával két vesrseskötet és számos műfordítás után prózában debütál Zander.

Egészen más világot képvisel egy harmadik jelölt, nevezetesen Jan FAKTOR. A *Georgs Sorgen um die Vergangenheit oder im Reich des heiligen Hodensack-Bimbams von Prag (Georg aggódása a múltért avagy A prágai szent Herezacsko-Bimbam birodalmában)* pikareszk regény. Georg, Faktor más írásból már ismerős, mindenféle szemét és hulladék iránt erős érdeklődést tanúsító hőse Hrabal alakjaira emlékeztető figura. A 60-as 70-es évek Prágájában csupa zsidó nagynéni és más női rokon között serdülő ifjú saját pénisz körüli köröző történetének írója az FAZ kritikus szerint azzal a tehetséggel bír, hogy az önéletrajzi elemekkel gazdagított valóságot komikus túlzások és önmaga lekicsinylése által fordítsa át a groteszkbe, egyben annak öncélúságát is elkerülve. Az idén a Kiepenhauer & Witsch kiadónál megjelent mű nem először landolt komoly befutó helyen, hiszen tavasszal a Lipcsei Könyvvásár Díjának szűkített listáján is szerepelt. A jelöltek között ott van a szerbiai magyar származású Melinda NADJ ABONJI *Tauben fliegen auf (Galambok reppennek fel)* című regénye is, amely egy Zürichbe emigráló szerbiai magyar család történetét mondja el, valamint Doron RABINOVICI Bécsben játszódó *Anderenorts (Más helyen)* és Thomas LEHR *September. Fata Morgana* című regénye. Ez utóbbi két amerikai illetve iraki apa és két lány élettörténetét állítja páhuzamba, részben a szeptember 11-i terrortámadás kapcsán.

Mindeközben talán a Német Könyvdíj sikerén felbuzdulva Ausztriában is hasonló díjat alapítottak. A 10 000 euró díjazású Alpha-díj célja a fiatal szerzők és a fiatal osztrák irodalom támogatása. Az idén először kiosztandó díjért Anna Kim *Die gefrorene Zeit (A megfagyott idő)*, Richard OBERMAYR *Das Fenster (Az ablak)*, Verena ROSSBACHER *Verlangen nach Drachen (Sárkányok utáni vágyakozás)*, Clemens J. SETZ *Die Frequenzen (A frekvenciák)*, Tomas STANGL *Was Kommt (Ami akad)* és Christine WIESMÜLLER *Sommerfrische. Quadratur des Kreises oder ein fragment (Nyári frissesség. A kör négyzögesítése avagy egy töredék)* című írása verseng.

A Grimm testvérek Magyarországon elsősorban mint a *Grimm-mesék* gyűjtői és kiadói ismeretesek, s talán kevesebben tudják, hogy szintén az ő nevükhöz kötődik a német nyelv egyik legnagyobb és leghosszabb szótárprojektje. Jacob és Wilhelm Grimm 1838-ban kapta a megtisztelő felkérést, hogy készítsék el a német nyelv szótárát. A szavak eredetére és használatára is kiterjedő szócikkek elkészítése azonban jóval nagyobb feladatnak bizonyult, mint gondolták, csupán néhány kezdbetűt sikerült teljesen feldolgozniuk. Az egyik legnagyobb német szótár elkészítése folyamatos munkát jelentett és csupán 1960-ban sikerült befejezni, még hozzá úgy, hogy az utolsó szakaszban mindkét német államban dolgoztak rajta. Günter GRASS augusztusban megjelent legújabb regénye a *Grimms Wörter (A Grimm-szótár szavai)* egyszerre hódol a német nyelv szépségének és jeleníti meg a Grimm testvérek életét és annak fóliáján keresztül a szerzőét is. A mű egyben az önéletrajzi trilógia – *Beim Häuten der Zwiebel* (2006, magyarul: *Hagymahántás közben*, ford.: Győri László, Európa, 2007) *Box* (2008, magyarul: *A doboz: történetek a sötétkamrából*, ford.: Győri László, Európa, 2009, lásd KH 2008009) – utolsó darabjának is tekinthető, amelyben természetesen visszaköszön néhány olyan téma, amellyel Grass korábban is többet foglalkozott, s így az sem meglepő, hogy politikus állásfoglalásai is újra felbukkannak. A kritikusok egy részének ez okoz csalódást, mások izgalmasabb Grimm-életrajzot várnának és jobban élveznék, ha a szerző önéletrajza nem lenne jelen a műben, az FAZ kritikus szerint azonban „Aki nem vár kifejezetten izgalmas történetet, de örömet leli a nyelvben és képes lassan, élvezettel olvasni, nemigen fog csalódni – főként akkor nem, ha nem ideológiai-politikai alapon olvas.”

(Paksy Tünde)

OLASZ

A füredi Quasimodo-napokon volt még balatoni hajókirándulás a Szent Miklós motorossal, a fedélzeten a költőverseny díjazottjai olvasták fel versüket. A nagydíjat ebben az évben Szálinger Balázs nyerte el *Halott porokból mindenféle úrnő* című versével, Kabdebó Tamás *Róma – amor* című költeménye különdíjat kapott. A díjazott verseket Tomaso Kemény milánóban élő magyar származású költő fordításában ismerhette meg az olasz közönség.

Többször is említettem már, hogy az olaszok olvasási kedvét, választását nagyban befolyásolják az irodalmi díjak; néhány korábbi kikötői híreimben bemutatott mű is kapott az utóbbi időben elismerést: Silvia AVALLONE *Acciaio* (Acél) című regénye az elsőkönyvesek Campiello-díja mellé a Flaiano-díjat is elnyerte, szeptember 5-én pedig Velencében átadták a Campiello-nagydíjat, amelyet 2010-ben a szárd Michela MURGIA kapta *Accabadora* című regényével, amelyről ugyancsak írtam már lelkes sorokat. Remélhetőleg ez a díj most a szárd irodalom iránti nagyobb érdeklődést is elhozza Olaszországon belül és kívül egyaránt.

Ugyancsak ott volt a különféle díjak várományosai között Gianrico CAROFIGLIO legújabb regénye, a Sellerio kiadásában megjelent *Le perfezioni provvisorie*. A Guido Guerrieri ügyvéd személye köré szőtt történetek legújabb epizódjának az intellektuális, reflexív krimi hívei örülhetnek.

Végül két kiállítás: Sienában a Santa Maria della Scala múzeumban szeptembertől novemberig nagyszabású kiállítás látható *Michelangelo magánélete: feljegyzések, költemények, levelek és autográf rajzok* címmel, mely a zseniális művész utolsó alkotói korszakába enged betekintést.

Rómában, a MAXXI-ban, azaz a XXI. századi művészetek múzeumában november elejéig látható De Dominicis 130 alkotását bemutató retrospektív kiállítás.

(Lukácsi Margit)

Ezúttal egy magyar kikötővárosból, Balatonfüredről tudósít az őszi olasz kikötő, nem véletlenül: az északi part fővárosa szeptember 2–4. között olasz kulturális központtá vált, ekkor rendezték meg ugyanis a XVIII. Nemzetközi Költőtálalkozót és Salvatore QUASIMODO Költőversenyt. A szicíliai költő az 1960-as években a Balaton partján gyógyult és pihent, nagyon megkedvelte a várost, és emlékül fát ültetett a Tagore sétányon. A költőtálalkozó az idén egyben az Unesco Kultúrák Közeledése Nemzetközi Évének rendezvénye is volt. Ezt a gesztust példázza az a különleges antológia is, amelyet a füredi Salvatore Quasimodo Alapítvány jelentetett meg erre az alkalomra *Verstestvérek – I gemellaggi della poesia – Städterpartnerschaft der poesie: Balatonfüred, Arpino, Wien címmel*. A közép-olaszországi Arpino – Cicero szülőhelye – 2006 óta Balatonfüred testvérvárosa, és egy nagyon szép hagyományt ápol: a minden év májusában megrendezésre kerülő Certamen Ciceronianum Arpinas alkalmával meghívják egy-egy költőt szerte a világból, hogy ajándékozzon egy verset a városnak. Ezeket a költeményeket eredeti nyelven és olasz fordításban köbe vések, és a kőkönyvlapokat Arpino különböző pontjain elhelyezik, hogy az oda látogató vendég sétája során olvasgathassa az Arpinói Nagy Könyvet. A most bemutatott verseskötet a húsz arpinói köbe vésett verset, valamint a balatonfüredi Quasimodo Költőverseny összes eddigi díjazott költeményét tartalmazza eredeti nyelven, olaszul, magyarul és németül. A kötet ötletadó szerkesztője Dante Marianacci, korábban a budapesti, most a bécsi Olasz Kultúrintézet igazgatója, „civilben” költő.

A hagyományokhoz híven most is több kísérőprogram kapcsolódott a költőtálalkozóhoz, úgy mint Sara Berti bolognai szobrászművésznő kiállítása az újjávarázsolt Vaszary Villában, Elio Macrì zongoraművész koncertje az Anna Grand Hotelban, egy irodalmi matiné, melynek során bemutatták a Salvatore Quasimodo eddig csak folyóiratokban publikált ifjúkori verseit tartalmazó kis kötetet. Bemutatkozott egy első hallásra meglepő kulturális-turisztikai kezdeményezés, a szicíliai Roccalumerában létrehozott vasúttörténeti parkkal kombinált irodalmi múzeum: Salvatore Quasimodo apja ugyanis állomásfőnök volt Roccalumerában, ahol a költő született és ahol a család élt az 1908-as pusztító messinai földrengés idején. Akkor a fedél nélkül maradt lakosságot vasúti kocsiokban szállásolták el, innen merítették az irodalmi múzeum létrehozói az ötletet, hogy a Quasimodo-emlékszobákat a régi állomásépületben, a dokumentációs központot, a ludotékát, a médiatárat pedig korabeli vasúti kocsiokban rendezzék be. Természetesen van menetrendszerű Quasimodo-expressz is, amely a költő verseit ihlető helyszínekre szállítja el az érdeklődőket, megismertetve őket a környék – Messina, Taormina – nevezetességeivel, a szicíliai folklórral, helyi specialitásokkal.

OROSZ

Roman Szencsin *Jég a talp alatt* (Лед под ногами) című regénye – 3 év után – nemrég jelent meg. Korunk tipikus hőséneke bazac-i története ez, a lázadóé, aki beleszóppen a harmadik évezred első évtizedébe, és akit „felfal” a fogyasztói társadalom. Ideális anyag a társadalomkritika számára; egy olyan regény, amelyet mintha szántszándékkal azért írtak volna, hogy a mai Belinszkijek megadják a társadalmi valóság diagnózisát. Így a Csáscsin családnév az irodalomkedvelők körében akár köznévvé is válhatna, amely egy társadalmi jelenséget jelöl, és egy nemzedéket – olyan embereket, akik eladták a fiatalságukat. Csáscsin ismerősei mint-ha alternatív létezési lehetőségeket mutatnának be; ugyanakkor Szencsin tudunkra adja, hogy ezeknek az alternatíváknak nincs semmi értelme. A *Jég a talp alatt* helyenként humoros regény ugyan, Szencsin azonban nem nevezhető szatirikusnak; becsületes, komoly realista. Viszont minden borúlátása ellenére sem nélkülözi a nyitottságot. Megvan benne néhány nagyon fontos tulajdonság: az öniróniára való képesség és az érzék az abszurdhoz; minden társadalmi tragédiája kétségtelenül átítatott komikummal.

Fazil Iszkander az Eksmo kiadói fülszövege szerint az író, akinek művei eleven világokkal az első soroktól kezdve magukkal ragadják az olvasót; aki elvarázsol irodalmi tehetségével, humorérzékével, éles fogékonyságával az igazságtalanság iránt, és az élet alapjainak tudatos megértésével. Az augusztus közepén megjelent kötet címadó darabja, a *Szoficska* (Софичка) c. elbeszélés az érzelmek hitelességéről, a hűségéről és a becsületről mint a létezés alapjairól, illetve az árulásról mint a személyiség torzulása felé vezető útról szól. A *Csika gyermekkor* (Детство Чика) c. elbeszélésciklus egy különleges, de valódi, a felnőtt világától teljesen eltérő, izgalmas, a környezetébe vetett bizalommal teli gyermekkor világának eposza.

Érdeklődve várjuk az orosz Booker-díj rövid listáját, mely október 6-án kerül nyilvánosságra. Ekkorra már hatra szűregényt röviden – a teljesség igénye nélkül – közelebről is bemutatni a pályaművek közül. Választásunk nem találgatás vagy kritika, hiszen azok a művek, melyek a hosszú listára bekerültek, már mindenképpen figyelemreméltóak. Választásunk a következő három regényre esett: Mihail Gigolasvili: *Ördögkerék* (Чертово колесо), Andrej Ivanov: *Hanumán utazása Lollandra* (Путешествие Ханумана на Лолланд), Oleg Pavlov: *Asystolia* (Асистолия).

Az *Ördögkerék* (vagy inkább *Ördöghinta*, 1993), M. Gigolasvili monumentális regénye mindent átfogó képet ad Grúzia valóságáról a Szovjetunió széthullásának előestéjén. Ördöghintának az óriáskerekek elődjét hívták a vidámparkokban, ez egy egyszerű, fából készült, forgó tárcsából állt, melyen szoroson egymás mellé álltak az emberek. A tárcsa forogni kezdett, és a centrifugális erő egy bizonyos sebesség után kiszórta a kapaszkodó közönséget. Minél közelebb állt valaki a középponthoz, annál több esélye volt fennmaradni a tárcsán. Korábban a februári forradalmat hasonlóították az ördöghintához, Gigolasvili regényében a gorbacsovi peresztrojkat látjuk, a Szovjetunió gyors széthullását, méghozzá a periféria szemzőgéből. Az irodalom általában a centrumból néz a peresztrojkára, ahol a forgás tengelye halad át. „A kortárs orosz irodalomban a peresztrojka úgy jelenik meg, mint valamiféle képzeletbeli sherwoodi erdő, ahol kalandos intrika szövődik össze bűnözéssel és gyors pénzekkel, vagy mint valami szakadatlan, bohém estély és alkalom arra, hogy valaki a romok között Oroszország sorsáról okoskodjon. Eltelt húsz év, a szédülés végre már elmúlt, itt az ideje kinyomozni: valóban mi is történt az emberekkel akkor?” – írja recenziójában Varvara Babickaja (*OpenSpace*).

A tallini Andrej Ivanov regénye (*Hanumán utazása Lollandra*, 2009) egy rendkívül sokrétű irodalmi tradícióba illeszkedik bele, mely Albert Camus-tól Jack Kerouac-on át egészen Eduard Limonovig tart. A téma különösen tág: az ember nincs harmóniában a környezetével, kontextusával – az embert nem fogadják be, kiteszítják, elűzik... Ilyen esetben leggyakrabban emigrálni szoktak. Az elbeszélő és barátja, az indiai Hanumán – két illegális bevándorló Dániában koldul, és beszélgetnek szenvedélyesen, színesen, rámenősen, sötétben, de a beszélgetéseik oka és célja eltűnik magában a beszélgetésben. „Más egy helyben forgó szüzsére. A szüzsé kétségtelenül egy helyben áll, és nem is készül valamerre elindulni.” (Моя Эстония) „A leírások naturalizmus, a valóságosság bőségét és a sűrű, kedélyesen cuppogó sarat a leg-nagyobb új-realisták is megirigyelhetnék, de a stílus nem ennyire régmódi: amikor becsukjuk a könyvet, olyan érzésünk támad, mintha négy órán keresztül rap-et hallgattunk volna. Ugyanakkor, bár paradoxnak tűnik: bármennyire is sok a számunkra idegen elem, az orosz irodalom humanisztikus hagyománya mindet legyőzi. Ha megkérdik, miről szól ez a könyv, akkor a válasz ez lesz: az igazi barátságról, és arról, hogy aki meghalt, azt mindenképpen fel kell támasztani.” (Andrej Sztjepanov)

Oleg Pavlov *Asystolia* (Асистолия, 2010) c. regénye az emberi élet tragikusságáról szól, az emberek világán belül elkülönülő ember magányosságáról, a szeretet jelentőségéről és erejéről. Gyónásként olvasandó. A címe orvosi diagnózisként hangzik: az asystolia a szívűködés megszakadása, a szív leállása. Csak a szeretetre való képesség ad értelmet az életnek, mely zsácutcába jutott. A regényt a Známja folyóirat publikálta 2009-ben (az év legjobb publikációjának díjazottja lett), amely az olvasókban érzelmi sokkot idézett elő, és amely a múlt év legfőbb irodalmi eseményeinek egyike lett. Émile Michel Cioran európai gondolkodó sorai válhatnak leginkább a mottójává: „Az, hogy az egészséges ember alapállapota az érzéketlenség, kezd irrealitássá válni. Ha megszűnsz győtrődni, megszűnsz létezni.” (Kis Orsolya – Zoltán Dominika)

Madridban szeptember 11-én rendezték a múzeumok éjszakáját, amit errefelé *La noche en blancónak*, vagyis fehér éjszakának neveznek, és nem is a szó szigorú értelmében vett múzeumi éjszaka, hanem annál sokkal több: a város teljes kulturális életéből igyekszik tíz óra alatt minél teljesebb ízelítőt adni. Ez persze azt jelenti, hogy a műsorfűzet évről évre egyre vastagabb, mind több helyen szeretnék egyszerre lenni, amit ráadásul az is nehezít, hogy az alapos reklámnak köszönhetően úgy este nyolctól egy tőt is csak nagy igyekezettel tudnánk leejteni a hömpölygő tömegben. A hangulat azért így is fergeteges, főként mert idén a rendezvények központi témája a játék. A programfűzetben a rövid bevezető arról beszél, hogy a vágyak, az álmok és a játék az élet meghatározó része, olyanok, mint gyerekkorunk színes szappanbuborékjai; ennek fényében pedig már délutántól öreg és fiatal buborékot fúj a város megannyi pontján. Idén a Gran Viát is lezárták (amúgy is reménytelen ilyenkor kocsival közlekedni), és óriás hintákat, libikókát, csúszdákat építettek néhány óra alatt az úttest közepére, így maga a város is egy nagy játszótérre alakult.

Ami a programokat illeti, bár a képzőművészet változatlanul dominánsan van jelen, idén rengeteg kreatív irodalmi ötlettel is találkoztam. A legviccesebb címmel talán az a rendezvény büszkélkedhet, amit az Arteduna Escuela de Creación hirdetett meg: *Dobjon húsz centavót a résbe és más eljátszható versek a XX. századból*. A szervezők itt színpadi rögtönzésre hívtak: a kiindulási pont nem más, mint a XX. századi irodalom klasszikusainak (Juan Ramón Jiménez, Pablo Neruda, Alfonsina Storni, Fernando Pessoa, Raúl González Tuñón, Sam Shepard és Charles Bukowski) egy-egy verse, ezekből kell a vállalkozó kedűeknek helyben rövid színpadi művet létrehozni.

A legendás Residencia de Estudiantes (az a kollégium, ahol Lorca, Buñuel és Dalí híres barátsága kötöttet és amely hosszú ideig a spanyol avantgárd emblemikus találkozóhelye volt) idén ünnepli alapításának 100. évfordulóját. Ennek tiszteletére a kollégium kertjében felolvasóestet rendeztek fiatal költők (Luis Bague Quilez, Isabel Bono, Sofía Castañón, José Daniel García, Jorge Gimeno, Lorenzo Plana, Juan Manuel Romero, César Saldaña, Antonio Santo és Teresa Soto) verseiből, *Jugar con poesía*, azaz *Játék a költészettel* címmel. Ezen kívül pedig a Residencia három egykori ösztöndíjasának, María Anduezanak, Antonio R. Montesinosnak és Daniel Silvónak mutatták be egy-egy installációját, ezáltal azt is bizonyítva, hogy az intézmény maig él és működik, és legfőbb célja változatlanul a művészetek és persze a művészek közötti kötetlen párbeszéd kialakítása.

SPANYOL

A múlt mellett a jelen (vagy talán még inkább a jövő?) is hangsúlyosan szerepelt ebben a közösségi játékban, hála az Universitat Oberta de Catalunya madridi központjának, ahol az elektronikus olvasás legújabb fejlesztéseibe nyerhettünk bepillantást. A hangoskönyv mindannyiunk számára ismerős lehet már és az e-bookról is hallhattunk, de itt olyan lehetőségekről és masinákról esett szó, melyek – legalábbis számomra – eddig teljesen ismeretlenek voltak. Feltehetően ezt a szervezők is sejtették, így előzetes bejelentkezés után kis létszámú csoportokban vették be az érdeklődőket az ePub, a mobipocket és hasonló eszközök rejtelseibe.

Aki viszont a papírkönyveket szereti, annak ott volt a Cuesta de Moyano, az antikváriusok utcája, ahol 11-én kivételesen éjjel átáruzták a boltosok a könyvritkaságokat és első kiadásokat.

És végül egy program azoknak, akik nem érik be pusztán szemlélődéssel: az Escuela de Escritores, vagyis a madridi íróakadémia azokat invitálta, akik nem csak olvasni, de írni is szeretnek. A „fehér éjszaka” alkalmából fehér lapok teleírására hívtak, *Írd meg a saját éjszakádat* címmel. Ennek keretében az íróakadémia minden helyisége nyitva állt, és minden felület a közös játékot szolgálta. Gyere, és írd velünk, „a padlóra, a falra, írógépen, tollal, töltőceruzával, számítógépen, papíron, füzetkébe, noteszbe, pergamenre, lúdtollal, zselés tollal, lufira, de írhat az akár a saját bőrödre vagy másokéra. Írjunk együtt, írjuk meg önmagunkat!” – szölte a felhívás.

A közös írást zenei improvizáció kísérte, majd egymás írásművét lehetett elemezni-kritizálni, vagy éppen méltatni. A szabad véleményalkotás érdekében az utolsó pillanatig megőrizték a névtelenséget, ám ha valakinek mégis sikerült eltalálni, melyik író tollából származik az adott szöveg, könyvet kapott ajándékba.

És persze nem Spanyolországban volnánk, ha az éjszakai tollforgatás nem hatalmas táncos mulatsággal végződne: 23 órától koncert, éjjeltől pedig egy DJ zenéjére táncolhattunk hajnalig.

(Kutasy Mercédesz)

